

УДК: 347.921.2:347.937.2

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6\(12\)-334-342](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-334-342)

Забзалюк Дмитро Євгенович доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри загально-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ, вул. Городоцька, 26, м. Львів, 79007, тел.: (032) 258-63-25, <https://orcid.org/0000-0002-1041-0148>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛИШЕННЯ ЗАЯВИ БЕЗ РОЗГЛЯДУ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОВТОРНОЮ НЕЯВКОЮ В СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКИМ ЗАКОНОМ НАДАНО ПРАВО ЗВЕРТАТИСЬ ДО СУДУ В ІНТЕРЕСАХ ІНШИХ ОСІБ

Анотація. Досліджуються особливості застосування норм інституту залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, зокрема, аналізуються умови, за сукупності яких допускається застосування норм цього інституту, звертається увага на існуючі прогалини правового регулювання цього питання та пропонуються шляхи їх подолання.

Обґрунтовано положення про те, що до умов залишення позовної заяви без розгляду у випадку повторної неявки в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб слід віднести: належне повідомлення органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, про час та місце судового засідання; повторна неявка в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб; відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання або неповідомлення органом чи особою, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, про причини неявки в судове засідання; ненадходження від органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, клопотання про розгляд справи за його відсутності; нез'явлення органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, перешкоджає розгляду справи.

Наголошено, що у випадку двократної неявки в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, суд має відкласти розгляд справи, постановивши ухвалу, і повідомити про це позивача. В цій ухвалі, окрім зазначення підстав відкладення розгляду справи, суд має роз'яснити особі можливість підтримання вимог, пред'явлених в її інтересах, шляхом особистої явки в судове засідання або направлення

клопотання про розгляд справи за її відсутності, а також обов'язково роз'яснити правові наслідки невчинення нею цих дій (залишення заяви, поданої в її інтересах, без розгляду з підстави, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 257 Цивільного процесуального кодексу України).

Ключові слова: неявка, позивач, орган та особа, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, цивільне судочинство, залишення заяви без розгляду.

Zabzaliuk Dmytro Yevgenovich Dr.hab. in Law, Professor, Head of the Department of General Legal Disciplines, Lviv State University of Internal Affairs, Horodotska St., 26, Lviv, 79007, tel.: (032) 258-63-25, <https://orcid.org/0000-0002-1041-0148>

PROCEDURAL PARTICULARS OF LEAVING THE APPLICATION UNCONSIDERED IN CONNECTION WITH THE REPEATED NON-APPEARANCE AT THE COURT SESSION OF AUTHORITIES AND PERSONS GRANTED BY THE LAW THE RIGHT TO APPLY TO COURT IN THE INTERESTS OF OTHER PERSONS

Abstract. The specifics of the application of the norms of the institution of leaving an application without consideration in case of repeated failure to appear at a court session of a body or a person who is granted the right to appeal to the court in the interests of other persons by law are being investigated, in particular, the conditions under which the norms of this institute are allowed to be applied are analyzed, attention is drawn to existing gaps in the legal regulation of this issue and ways to overcome them are proposed.

The provision that the conditions for leaving a statement of claim without consideration in the case of repeated failure to appear at a court session of a body or a person who is granted the right to apply to the court in the interests of other persons should be included in the substantiated provision: proper notification of the body or person who is given the right to apply by law to court in the interests of other persons, about the time and place of the court session; repeated non-appearance at the court session of the body or person who is granted the right to apply to the court in the interests of other persons; lack of valid reasons for the plaintiff's non-appearance at the court session or non-notification of the reasons for non-appearance at the court session by a body or person authorized by law to apply to the court in the interests of other persons; non-receipt of a body or person who is legally granted the right to apply to the court in the interests of other persons, a request to consider the case in his absence; non-appearance of a body or a person who is legally granted the right to apply to the court in the interests of other persons prevents the consideration of the case.

It is emphasized that in the case of two non-appearances at the court session of a body or a person who is granted the right to apply to the court in the interests of other persons, the court must postpone the consideration of the case by issuing a decision and inform the plaintiff about it. In this decision, in addition to specifying the reasons for postponing the case, the court must explain to the person the possibility of maintaining the requirements presented in his interests by personally appearing at the court session or sending a request to consider the case in his absence, as well as necessarily to clarify the legal consequences of her failure to perform these actions (leaving the application filed in her interests without consideration on the grounds provided for in Clause 3, Part 1, Article 257 of the Civil Procedure Code of Ukraine).

Keywords: default, trial, plaintiff, body and person entitled by law to apply to the court in the interests of other persons, civil proceedings, leaving the statement of claim without consideration

Постановка проблеми. У цивільному судочинстві неявка однієї із сторін на розгляд справи завжди сприймалась негативно, оскільки така поведінка робила неможливим швидкий та справедливий розгляд справи і тому законодавець робив усе можливе, аби присікти таку поведінку як з боку відповідача, так й позивача. В римському праві, наприклад, було передбачено, що у разі неявки позивача на розгляд справи справа припинялась [1, с. 81]. Подібні наслідки неявки позивача були закріплені і в більш пізніх законодавчих актах, зокрема в Першому Литовському статуті (1529 р.), а згодом і в Другому Литовському статуті (1566 р.) [2, с. 499–500]. Науковцями ж залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки позивача в судове засідання сприймалось або як цивільно-процесуальна санкція щодо недобросовісного позивача, або як свідчення втрати позивачем інтересу у розгляді справи [3, с. 73].

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [4], законодавець суттєво змінив підхід щодо трактування наслідків неявки учасників справи в судове засідання або його залишення. Так, відповідно до ч. 1 ст. 223 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [5] неявка у судове засідання будь-якого учасника справи за умови, що його належним чином повідомлено про дату, час і місце цього засідання, не перешкоджає розгляду справи по суті, крім випадків, визначених ст. 223 ЦПК України.

Якщо учасник справи або його представник були належним чином повідомлені про судове засідання, суд розглядає справу за відсутності такого

учасника справи у разі: 1) неявки в судове засідання учасника справи (його представника) без поважних причин або без повідомлення причин неявки; 2) повторної неявки в судове засідання учасника справи (його представника), крім відповідача, незалежно від причин неявки; 3) неявки представника в судове засідання, якщо в судове засідання з'явилася особа, яку він представляє, або інший її представник; 4) неявки в судове засідання учасника справи, якщо з'явився його представник, окрім випадків, коли суд визнав явку учасника справи обов'язковою (ч. 3 ст. 223 ЦПК України) [5].

У разі повторної неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору (ч. 5 ст. 223 ЦПК України) [5].

Проте в жодній із цих норм не згадується про правові наслідки неявки такого учасника цивільної справи як орган чи особа, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, що і обумовлює актуальність та доцільність тематики запропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що наслідки неявки учасників цивільної справи в судове засідання були предметом дослідження багатьох процесуалістів, зокрема В. В. Заборовського, В. Ю. Мамницького, І. Позубенка, Є. Г. Пушкаря, М. В. Саліванова та інших, проте у своїх дослідженнях вони приділяли увагу саме неявці позивача, оминаючи аналіз правових наслідків неявки в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб.

Метою статті є дослідження процесуальних особливостей застосування норм інституту залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, висвітлення прогалини правового регулювання цього питання та формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Нині наслідкам повторної неявки позивача в судове у вигляді залишення позовної заяви без розгляду окрім ч. 5 ст. 223 ЦПК України присвячений і п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, відповідно до котрого суд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду, якщо належним чином повідомлений позивач повторно не з'явився в судове засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає розгляду справи [5].

Таким чином, хоча ці дві норми і присвячені врегулюванню одному і тому ж наслідку неявки позивача в судове засідання – залишенню заяви без

розгляду, однак сам перелік умов застосування цього наслідку в цих двох нормах законодавцем сформульований неоднаково.

Провівши системний аналіз ч. 3 ст. 223 та п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, можна виділити такі спільні для цих двох норм умови застосування інституту залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки позивача в судове засідання: повторна неявка позивача в судове засідання; неповідомлення ним про причини неявки; ненадходження від позивача клопотання про розгляд справи за його відсутності; нез'явлення позивача перешкоджає розгляду справи. Відмінним у формулюванні цих норм є те, що: у ч. 3 ст. 223 ЦПК України виділяється така умова як відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання, а у п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України – належне повідомлення позивача про час та місце судового засідання [6, с. 26–27].

Про перелік умов застосування інституту залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки позивача в судове засідання неоднозначно зазначається й у судовій практиці.

Так, наприклад, Верховний Суд, в одних справах зазначає, що правом на залишення заяви без розгляду суд наділений лише за сукупності певних установлених законом умов: належного повідомлення позивача про час та місце судового засідання; повторної неявки позивача в судове засідання, яка в такому разі визнається як друга поспіль неявка; ненадходження від позивача клопотання про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення перешкоджає розгляду справи [7, 8].

В інших зазначає, що умовами залишення позову без розгляду у випадку повторної неявки в судове засідання позивача є: повторна, тобто друга поспіль неявка позивача в судове засідання; повідомлення позивача про судове засідання належним чином; відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання або неповідомлення позивачем про причини його неявки в судове засідання; від позивача не надходила заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення перешкоджає розгляду справи [9].

Виходячи із системно-логічне тлумачення статей 223 та 257 ЦПК України, зокрема, і правових норм ЦПК України в цілому, до умов залишення позовної заяви без розгляду у випадку повторної неявки в судове засідання позивача слід віднести: належне повідомлення позивача про час та місце судового засідання; повторна неявка позивача в судове засідання; відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання або неповідомлення позивачем про причини його неявки в судове засідання; ненадходження від позивача клопотання про розгляд справи за його відсутності; нез'явлення позивача перешкоджає розгляду справи [6, с. 27; 10, с. 85–86].

Згідно з ст. 56 ЦПК України у випадках, встановлених законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні

особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах. При цьому органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати суду документи, що підтверджують наявність передбачених законом підстав для звернення до суду в інтересах інших осіб [5].

У доктрині цивільного процесуального права висловлюється думка, що правило про залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки позивача потрібно за аналогією застосовувати і до органів чи осіб, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, [11, с. 580; 12, с. 176–177]. Проте така позиція видається не виправданою, з огляду на специфіку підстав звернень зазначених суб'єктів. Адже у більшості випадків виникнення права на звернення до суду органів та осіб, зазначених у ст. 56 ЦПК України, пов'язано із неможливістю особи, в інтересах якої був розпочатий процес, самостійно реалізувати право на судовий захист через поважні причини (похилий чи, навпаки, занадто юний вік, фізичні вади чи скрутне матеріальне становище тощо). У зв'язку з цим виникає питання: чи справедливим та доцільним буде позбавляти таку особу можливості реалізувати своє право на судовий захист, лише з огляду на те, що органи та особи, які б мали захищати її права в суді, з тих чи інших причин не бажають з'являтися в судові засідання? Видається, що ні. Отож, слід погодитись із зазначеною в науковій літературі думкою, про те, що у випадку двократної неявки в судові засідання органів та осіб, яким законом надано право захищати права свободи та інтереси інших осіб, на нашу думку, суддя має відкласти розгляд справи, постановивши ухвалу, і повідомити про це позивача. В цій ухвалі, окрім зазначення підстав відкладення розгляду справи, суд має роз'яснити особі можливість підтримання вимог, пред'явлених в її інтересах, шляхом особистої явки в судові засідання або направлення клопотання про розгляд справи за її відсутності, а також обов'язково роз'яснити правові наслідки невчинення нею цих дій (залишення заяви, поданої в її інтересах, без розгляду з підстави, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України) [3, с. 82–83]. Звичайно, такий підхід до вирішення зазначеної ситуації дещо ускладнюватиме процес, затягуватиме розгляд справи в часових межах, проте саме він забезпечить можливість реалізації особою її права на судовий захист.

Видається, що застосування п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України вимагає дотримання вищезазначених умов і у разі неявки в судові засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб. А тому, аби суд міг залишити позовну заяву без розгляду з підстави, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, він має переконатись у наявності в сукупності таких умов: належне повідомлення органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, про час та

місце судового засідання; повторна неявка в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб; відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання або неповідомлення органом чи особою, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, про причини неявки в судове засідання; ненадходження від органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, клопотання про розгляд справи за його відсутності; нез'явлення органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, перешкоджає розгляду справи.

Висновки. Проведене нами дослідження дозволяє констатувати, що у випадку двократної неявки в судове засідання органів та осіб, яким законом надано право захищати права свободи та інтереси інших осіб, на нашу думку, суддя має відкласти розгляд справи, постановивши ухвалу, і повідомити про це позивача. В цій ухвалі, окрім зазначення підстав відкладення розгляду справи, суд має роз'яснити особі можливість підтримання вимог, пред'явлених в її інтересах, шляхом особистої явки в судове засідання або направлення клопотання про розгляд справи за її відсутності, а також обов'язково роз'яснити правові наслідки невчинення нею цих дій (залишення заяви, поданої в її інтересах, без розгляду з підстави, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України).

Залишення позовної заяви без розгляду з підстави, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, у разі неявки органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, вимагає наявності у сукупності таких умов як: належне повідомлення органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, про час та місце судового засідання; повторна неявка в судове засідання органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб; відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання або неповідомлення органом чи особою, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, про причини неявки в судове засідання; ненадходження від органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, клопотання про розгляд справи за його відсутності; нез'явлення органу чи особи, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, перешкоджає розгляду справи.

Література:

1. Підпригора О. А. Римське приватне право : підручник для студентів юрид. спец. вищих навч. закладів : Вид. 3-є, перероб. та доп. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 440 с.
2. Антологія української юридичної думки : в 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемчушенко (голова) та ін. К. : Видавничий Дім «Юридична книга», 2003. Т. 3 : Історія держави та права України: козацько-гетьманська доба / Упорядники: І. Б. Усенко, Т. І. Бондарук, О. О. Самойленко; відп. редактор І. Б. Усенко. 2003. 584 с.

3. Воробель У. Б. Процедурні особливості залишення заяви без розгляду у зв'язку з повторною неявкою позивача. Вісник Вищої ради юстиції. 2012. № 1 (9). С. 73–93.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 року № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 48. Ст. 436.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
6. Воробель У. Б. Умови застосування інституту залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки позивача в судові засідання. Юридична Україна. 2020. № 5. С. 26–27.
7. Ухвала Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 10 січня 2019 року у справі № 759/15383/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79214762>
8. Ухвала Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 28 січня 2019 року у справі № 346/3736/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79615863>
9. Ухвала Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 25 січня 2019 року у справі № 760/2323/17-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80918792>
10. Воробель У. Б. Поважність причин неявки позивача в судові засідання як кваліфікуюча ознака залишення позовної заяви без розгляду: de lege lata і de lege ferenda. Проблеми законності. 2022. Вип. 157. С. 74–92.
11. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. К. : Істина, 2006. 944 с.
12. Пушкарь Е. Г. Исковое производство в советском гражданском процессе (Процессуальные последствия возбуждения дел). Львов : Вища школа, 1978. 199 с.

References:

1. Pidopryhora, O.A. (2001). *Rymske pryvatne pravo [Roman private law] pidruchnyk dlia studentiv yuryd. spets. vyshchych navch. zakladiv : Vyd. 3-ye, pererob. ta dop.* K. : Vydavnychi Dim «In Yure» [in Ukrainian].
2. *Antolohiia ukrainskoi yurydychnoi dumky [Anthology of Ukrainian legal thought] (2003): v 6 t. Redkol. : Yu. S. Shemchushenko (holova) ta in. K. : Vydavnychi Dim Yurydychna knyha. T. 3 : Istoriia derzhavy ta prava Ukrainy: kozatsko-hetmanska doba [History of the state and law of Ukraine: the Cossack-Hetman era]. Uporiadnyky: I. B. Usenko, T. I. Bondaruk, O. O. Samoilenko; vidp. redaktor I. B. Usenko [in Ukrainian].*
3. Vorobel, U.B. (2012). *Protsedurni osoblyvosti zalyshehnia zaiavy bez rozghliadu u zv'iazku z povtornoiu neiyavkoiu pozyvacha [Procedural features of the abandonment of the application without consideration in connection with the second default of the plaintiff]. Visnyk Vyshchoi rady yustytysii – Bulletin of the High Council of Justice, № 1 (9), 73–93 [in Ukrainian].*
4. *Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv: Zakon Ukrainy vid 03.10.2017 roku № 2147-VIII [On amendments to the Economic Procedure Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts: Law of Ukraine from October 3, 2017 No. 2147-VIII]. Vidomosti Verkhovnoi Rady – Verkhovna Rada information. № 48. St. 436 [in Ukrainian].*
5. *Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 18 bereznia 2004 r. № 1618-IV [Civil Procedure Code of Ukraine from March 18, 2004 No. 1618-IV] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].*

6. Vorobel, U.B. (2020). Umovy zastosuvannya instytutu zalshennia zaiavy bez rozghliadu u vypadku povtornoї neiavky pozyvacha v sudove zasidannia [Conditions of application of the institution of leaving the application without consideration in case of repeated non-appearance of the plaintiff at the court session]. *Yurydychna Ukraina – Legal Ukraine*, 5, 26–27 [in Ukrainian].

7. Ukhvala Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 10 sichnia 2019 roku u spravi № 759/15383/17 [Decision of the Civil Court of Cassation as part of the Supreme Court dated January 10, 2019 in case No. 759/15383/17] (n.d.). *reyestr.court.gov.ua* Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79214762> [in Ukrainian].

8. Ukhvala Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 28 sichnia 2019 roku u spravi № 346/3736/15-ts [Decision of the Civil Court of Cassation as part of the Supreme Court dated January 28, 2019 in case No. 346/3736/15-ts] (n.d.). *reyestr.court.gov.ua* Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79615863> [in Ukrainian].

9. Ukhvala Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 25 sichnia 2019 roku u spravi № 760/2323/17-ts [Decision of the Civil Court of Cassation as part of the Supreme Court dated January 25, 2019 in case No. 760/2323/17-ts.] (n.d.). *reyestr.court.gov.ua* Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80918792> [in Ukrainian].

10. Vorobel, U. (2022). Povazhnist prychny neiavky pozyvacha v sudove zasidannia yak kvalifikuiucha oznaka zalshennia pozovnoi zaiavy bez rozghliadu: de lege lata i de lege ferenda [Validity of reasons for the plaintiff's default at trial as a qualifying feature of leaving the statement of claim without consideration: de lege lata i de lege ferenda]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 157, 74–92. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.157.257521> [in Ukrainian].

11. Kravchuk, V.M., Uhrynovska, O.I. (2006). Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Civil Procedure Code of Ukraine]. K. : Istyna [in Ukrainian].

12. Pushkar, E.H. (1978). Yskovoe proyzvodstvo v sovetskom hrazhdanskom protsesse (Protsessualnye posledstvyia vozbuzhdenyia del) [Claim proceedings in the Soviet civil process (Procedural consequences of initiating cases)]. Lvov : Vyshcha shkola [in Russian].